

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LINH THÙY DUNG

**PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC HỢP TÁC
CHO HỌC SINH TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ 10 –
TRUNG HỌC PHỔ THÔNG Ở TỈNH THÁI NGUYÊN**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

THÁI NGUYÊN - 2020

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LINH THÙY DUNG

**PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC HỢP TÁC
CHO HỌC SINH TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ 10 –
TRUNG HỌC PHỔ THÔNG Ở TỈNH THÁI NGUYÊN**

Ngành : LÝ LUẬN VÀ PPDH BỘ MÔN ĐỊA LÍ

Mã số : 8.14.01.11

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS TRẦN VIỆT KHANH

THÁI NGUYÊN - 2020

LỜI CAM ĐOAN

Tác giả luận văn xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu độc lập của tác giả. Các số liệu và kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực và chưa từng được công bố trong bất kì công trình nào khác. Các thông tin, số liệu trích dẫn trong quá trình nghiên cứu đều được ghi rõ nguồn gốc.

Thái Nguyên, tháng 9 năm 2020

Tác giả

Linh Thùy Dung

**XÁC NHẬN
CỦA KHOA CHUYÊN MÔN**

**XÁC NHẬN
CỦA NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC**

PGS.TS Nguyễn Phương Liên

PGS.TS Trần Việt Khanh

LỜI CẢM ƠN

Với tất cả lòng biết ơn chân thành, sâu sắc nhất, em xin kính gửi tới PGS.TS Trần Viết Khanh - người thầy đáng kính đã tận tâm hướng dẫn, giúp đỡ em hoàn thành luận văn này.

Em xin chân thành cảm ơn tập thể các thầy cô giáo trong khoa Địa lí, phòng Sau Đại học trường Đại học sư phạm - Đại học Thái Nguyên, các thầy cô giáo trường Đại học Thái Nguyên đã tạo mọi điều kiện giúp đỡ em nghiên cứu, học tập và hoàn thành luận văn.

Xin chân thành cảm ơn tập thể Ban giám hiệu, giáo viên môn Địa lí của các THPT Dương Tự Minh, THPT Định Hóa, THPT Phú Lương cùng các em học sinh lớp 10 của 3 trường THPT trên và các thầy cô giáo môn Địa lí ở các trường THPT khác trên địa bàn tỉnh Thái Nguyên đã tạo điều kiện giúp đỡ, cộng tác trong suốt quá trình nghiên cứu và thực nghiệm.

Xin gửi lời tri ân tới gia đình, bạn bè và đồng nghiệp đã luôn bên cạnh động viên, giúp đỡ, hỗ trợ để tôi hoàn thành được luận văn này.

Thái Nguyên, tháng 9 năm 2020

Tác giả

Linh Thùy Dung

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT	iv
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Mục tiêu, nhiệm vụ nghiên cứu	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	3
4. Lịch sử nghiên cứu.....	3
5. Quan điểm và phương pháp nghiên cứu	7
6. Đóng góp của đề tài	9
7. Cấu trúc đề tài	9
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN CỦA VIỆC PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC HỢP TÁC CHO HỌC SINH TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ 10 - TRUNG HỌC PHỔ THÔNG	10
1.1. Cơ sở lý luận của dạy học theo định hướng phát triển năng lực hợp tác	10
1.1.1 Các khái niệm cơ bản.....	10
1.1.2. Phát triển năng lực hợp tác cho HS trong dạy học Địa lí	14
1.1.3. Các yêu cầu về đổi mới phương pháp dạy học, kiểm tra đánh giá theo định hướng phát triển năng lực hợp tác cho học sinh trong dạy học Địa lí.....	16
1.2. Cơ sở thực tiễn về phát triển năng lực hợp tác cho học sinh trong dạy học Địa lí 10 - Trung học phổ thông	23
1.2.1. Mục tiêu, nội dung chương trình sách giáo khoa Địa lí 10 (ban cơ bản)	23
1.2.2. Đặc điểm tâm sinh lí học sinh lớp 10	28
1.2.3. Thực trạng dạy học Địa lí 10 theo định hướng phát triển năng lực hợp tác cho học sinh ở tỉnh Thái Nguyên.....	29
Tiểu kết chương 1	34
Chương 2. TỔ CHỨC HOẠT ĐỘNG DẠY HỌC PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC HỢP TÁC CHO HỌC SINH	35
2.1. Nguyên tắc tổ chức dạy học theo định hướng phát triển năng lực hợp tác cho học sinh.....	35

2.1.1. Đảm bảo sự công bằng trong học tập của học sinh	35
2.1.2. Đảm bảo mối quan hệ chặt chẽ giữa kiến thức, kĩ năng và năng lực	35
2.1.3. Đảm bảo học sinh có sự hợp tác tích cực trong các hoạt động học	36
2.1.4. Đảm bảo học sinh tự mình hoàn thành nhiệm vụ nhận thức với sự tổ chức, hướng dẫn giáo viên.....	35
2.2. Quy trình tổ chức dạy học Địa lí 10 để phát triển năng lực hợp tác cho học sinh	37
2.3. Vận dụng một số phương pháp, kĩ thuật dạy học tích cực để phát triển năng lực hợp tác cho học sinh trong dạy học Địa lí 10	39
2.3.1. Dạy học hợp tác	39
2.3.2. Dạy học theo trạm.....	46
2.3.3. Dạy học theo dự án	51
2.3.4. Kĩ thuật khăn phủ bàn.....	53
2.3.5. Kĩ thuật mảnh ghép.....	58
2.3.6. Kĩ thuật sơ đồ tư duy	62
2.4. Đổi mới phương thức kiểm tra đánh giá để phát triển năng lực hợp tác cho học sinh trong dạy học Địa lí 10.....	65
2.5. Thiết kế một số kế hoạch dạy học Địa lí 10 - THPT theo định hướng phát triển năng lực hợp tác cho học sinh.....	68
Tiểu kết chương 2	68
Chương 3. THỰC NGHIỆM SƯ PHẠM	69
3.1. Mục đích, nguyên tắc thực nghiệm.....	69
3.1.1. Mục đích thực nghiệm	69
3.1.2. Nguyên tắc tiến hành thực nghiệm	69
3.2. Quy trình thực nghiệm.....	69
3.2.1. Chuẩn bị thực nghiệm.....	69
3.2.2. Phương pháp thực nghiệm.....	71
3.2.3. Tổ chức thực nghiệm	71
3.3.1. Đánh giá định lượng	72
3.3.2. Đánh giá định tính.....	79
Tiểu kết chương 3	84
KẾT LUẬN VÀ KHUYẾN NGHỊ.....	85
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	87

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

Viết tắt	Viết đầy đủ
GV	Giáo viên
HS	Học sinh
KTDH	Kĩ thuật dạy học
NXB	Nhà xuất bản
PPDH	Phương pháp dạy học
SGK	Sách giáo khoa
THCS	Trung học cơ sở
THPT	Trung học phổ thông
TNSP	Thực nghiệm sư phạm

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 1.1. Tổng hợp một số động từ mô tả mức độ cần đạt về năng lực của học sinh trong môn Địa lí.....	20
Bảng 1.2. Hệ thống kiến thức Địa lí 10 có tiềm năng để tổ chức dạy học theo định hướng phát triển năng lực hợp tác	26
Bảng 1.3. Kết quả thăm dò ý kiến về vai trò của dạy học phát triển năng lực hợp tác.....	31
Bảng 1.4. Kết quả điều tra GV về mức độ sử dụng các PPDH, KTDH trong dạy học Địa lí ở tỉnh Thái Nguyên.....	32
Bảng 2.1. Tiêu chí đánh giá năng lực hợp tác	66
Bảng 3.1. Danh sách trường, lớp tham gia thực nghiệm sư phạm.....	70
Bảng 3.2. Danh sách giáo viên tham gia thực nghiệm sư phạm.....	71
Bảng 3.3. Tổng hợp kết quả bài kiểm tra số 1	72
Bảng 3.4. Tổng hợp kết quả bài kiểm tra số 2	73
Bảng 3.5. Tổng hợp kết quả bài kiểm tra số 3	73
Bảng 3.6. Tổng hợp kết quả bài kiểm tra số 4	74
Bảng 3.7. Điểm trung bình các bài kiểm tra của học sinh các nhóm	75
Bảng 3.8. Tổng hợp kết quả học sinh nhóm thực nghiệm tự đánh giá năng lực hợp tác	81

DANH MỤC CÁC HÌNH ẢNH, BIỂU ĐỒ

Hình 2.1 - Quy trình tổ chức dạy học Địa lí 10 theo định hướng.....	37
phát triển năng lực hợp tác.....	37
Hình 2.2 - Quy trình dạy học hợp tác	40
Hình 2.3 - Quy trình dạy học theo trạm.....	49
Hình 2.4 - Quy trình thực hiện dạy học theo dự án	53
Hình 2.5 - Sơ đồ tư duy “Địa lí dân cư”	63
Hình 3.1 - Phân bố tần suất kết quả bài kiểm tra số 1 của nhóm thực nghiệm	74
Hình 3.2 - Phân bố tần suất kết quả bài kiểm tra số 1 của nhóm đối chứng	75
Hình 3.3 - Phân bố tần suất kết quả bài kiểm tra số 4 của nhóm thực nghiệm	76
Hình 3.4 - Phân bố tần suất kết quả bài kiểm tra số 4 của nhóm đối chứng	76
Hình 3.5 - Phân loại kết quả bài kiểm tra số 2 theo các mức độ	77
Hình 3.6 - Phân loại kết quả bài kiểm tra số 3 theo các mức độ	77
Hình 3.7 - Phân loại kết quả bài kiểm tra của nhóm thực nghiệm theo các mức độ ...	78
Hình 3.8 - Phân loại kết quả bài kiểm tra của nhóm đối chứng theo các mức độ	78

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Cuối thế kỉ XX đầu thế kỉ XXI sự phát triển của khoa học, công nghệ thông tin và viễn thông đã tác động đến mọi mặt của đời sống xã hội. Các cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ ba và thứ tư nối tiếp nhau ra đời, kinh tế tri thức phát triển mạnh đem lại những cơ hội phát triển vượt bậc, đồng thời cũng đặt ra những thách thức không nhỏ đối với mỗi quốc gia. Mặt khác những biến đổi về khí hậu, tình trạng cạn kiệt tài nguyên, ô nhiễm môi trường, mất cân bằng sinh thái và những biến động về chính trị, xã hội cũng đặt ra những thách thức có tính toàn cầu. Để đảm bảo sự phát triển bền vững nhiều quốc gia đã không ngừng đổi mới giáo dục nâng cao chất lượng nguồn nhân lực, trang bị cho các thế hệ tương lai nền tảng văn hóa vững chắc và năng lực thích ứng cao trước mọi biến động của thiên nhiên và xã hội. Đổi mới giáo dục đã trở thành nhu cầu cấp thiết và mang tính toàn cầu.

Trong bối cảnh đó, giáo dục Việt Nam cũng đang có sự thay đổi mạnh mẽ để phù hợp với xu thế phát triển chung của nhân loại và đáp ứng được yêu cầu phát triển của đất nước trong thời kì mới. Hội nghị lần thứ 8 Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam (khóa XI) đã thông qua Nghị quyết số 29/NQ-TW ngày 4 tháng 11 năm 2013 về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo đáp ứng nhu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế; Quốc hội ban hành Nghị quyết số 88/2014/QH13 ngày 28 tháng 11 năm 2014 về đổi mới chương trình, sách giáo khoa giáo dục phổ thông, xác định mục tiêu đổi mới như sau: “*Đổi mới chương trình, sách giáo khoa giáo dục phổ thông nhằm tạo chuyển biến căn bản, toàn diện về chất lượng và hiệu quả giáo dục phổ thông; kết hợp dạy chữ, dạy người và định hướng nghề nghiệp; góp phần chuyển nền giáo dục nặng về truyền thụ kiến thức sang nền giáo dục phát triển toàn diện cả về phẩm chất và năng lực, hài hòa đức, trí, thể, mỹ và phát huy tốt nhất tiềm năng của mỗi học sinh*”; Ngày 27 tháng 3 năm 2015, Thủ tướng chính phủ đã ban hành quyết định 404/QĐ-TTg phê duyệt Đề án đổi mới chương trình, sách giáo khoa giáo dục phổ thông; Ngày 26 tháng 12 năm 2018, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã ban hành thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT Thông tư ban hành Chương trình giáo dục phổ thông.

Giáo dục Việt Nam đang chuyển mạnh từ quá trình giáo dục chủ yếu trang bị kiến thức sang phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất người học. Trong chương trình giáo dục phổ thông tổng thể của Bộ Giáo dục và Đào tạo (ban hành kèm theo thông